

Anbudet

Eskilstuna - Strängnäs

Släktforskarförening

Medlemstidning för Eskilstuna-Strängnäs Släktforskarförening

Nr 3 – 2019

*J.A.G. Acke, Postforsling över Ålands Hav, 1895, olja på duk. Deponerad av Ålands lagting till Ålands konstmuseum.
Foto: Sven Kullman 2017. Läs vidare på ss. 6–8.*

Innehåll

Ordförandespalten.....	2
Sundborns kyrka.....	3
Drunkningsolycka i Båven 1880.....	5
Postvägen över Åland.....	6
Länna hembygdsförening – en liten historik.....	9
Nya hjälpmedel för de som forskar i Eskilstuna.....	10
Unikt material.....	11
Kalendarium.....	12
Vem var Jonas Peter Lundström?.....	13
Om lönskalägen och dess vådor.....	14
Rynäs.....	16
Släktforskar dagarna 2019 i Borås.....	19
Tidskrifter som kan ge oss "kött på benen".....	19

Ordförandespalten

Ännu en sommar har passerat. För många är släktforskning inte en prioriterad fråga under sommarmånaderna men nu kommer hösten och då kan det kanske bli lite fart på släktforskningen.

Som vanligt har vi öppet hus i våra lokaler i Eskilstuna och Strängnäs där medlemmarna är välkomna att använda våra datorer för släktforskningen eller kanske att studera någon bok. Öppettider framgår dels på annan plats i denna tidning dels på hemsidan.

Årets släktforskardagar ägde rum i Borås den 24 - 25 augusti. Christer Ståhl representerade föreningen och har skrivit en separat artikel om detta i denna tidning. I samband med detta har Släktforskarförbundet givit ut fyra nya handböcker för släktforskare; Kom igång med din släktforskning, Från dna-test till släktträd, Släktforska utanför Norden samt Släktforska i städer. Samtliga dessa fyra böcker finns i våra lokaler i Eskilstuna och Strängnäs för de som vill studera dem.

När nu släktforskardagarna i Borås är avklarade får vi börja fundera på släktforskningens dag som äger rum den 18 januari 2020. Temat denna gång är "Officerare och soldater". Vi återkommer till detta.

Arkiv Digital är på alerten som vanligt och har nu kompletterat sina register med Rotemansarkivet som ingår i Befolkningen i Sverige 1860 - 1947. Rotemansarkivet är ett register över befolkningen i Stockholms centrala församlingar 1878 - 1926. Mer detaljerad information om innehållet i registret finns på Stockholms Stadsarkiv <https://stadsarkivet.stockholm.se/>. Dessutom har man skapat ett sökregister för generalmönsterrullorna som underlättar soldatforskningen, och ytterligare ett antal poster i sökregistret Födda, delar av Sverige.

Nästa år fyller vår förening 40 år och det kommer vi att uppmärksamma på något sätt. Hur detta skall ske har vi inte bestämt ännu så det får vi återkomma till. Det vi bestämt hittills är att Anbudet nr 1 - 2020 kommer att bli ett "Jubileumsnummer" med lite fler sidor och lite tillbakablickar på de 40 år som gått.

Vi behöver vara fler i föreningen som hjälps åt. Just nu behöver vi i första hand några som kan hjälpa till att arrangera aktiviteter och föredrag i Eskilstuna. Vill du hjälpa till, eller du kanske känner någon som du tror skulle vilja ställa upp, så hör av dig till någon i styrelsen.

Kjell Ivarsson
Ordförande

Eskilstuna - Strängnäs
Släktforskarförening

Föreningslokal Eskilstuna

Dambergsgatan 1, 633 41 Eskilstuna
essf@telia.com

Föreningslokal i Strängnäs

c/o Studieförbundet
Källgatan 3 A
645 31 Strängnäs

Medlemskap

Medlemsavgift	250.-/år
Familjemedlem	150.-/år
Ungdom upp till 23 år	50.-/år

Bankgiro

805-3431

Styrelse

Ordförande Kjell Ivarsson 016-12 35 91
Vice ordf. Hans Liljenstolpe 0152-201 78

Sekreterare

HåkanOlle Larsson 070-665 29 39
Kassör Christer Ståhl 0159-315 64
Ledamot Eskil Ward 0152-183 45
Ledamot Mats Adolfsson 070-356 08 03
Ledamot Gun Sundberg 070-144 25 33

Kommittéansvariga

Se hemsidan www.essf.se

Revisorer

Britt-Marie Andersson 016-940 03
Marie Cypriansen 016-14 59 18

Valberedning - Sammankallande

Oskar Nilsson 070 - 089 32 05

Webbmaster

HåkanOlle Larsson 070-665 29 39

Se mer information på vår hemsida
www.essf.se

Anbudet

Ansv. utgivare Kjell Ivarsson

Redaktion

Sven Kullman (ansvarig) 016-12 62 87
sven.kullman@telia.com
Åke Ellin 0152-432 60
Lena Sundin Andersson 073-615 53 57
Gunilla Thörne 0152-186 63
Ann-Sofie Johansson 070-493 31 38
Teknisk redaktör
HåkanOlle Larsson 070-665 29 39
reproconsult@telia.com

Önskar du kontakta någon av
skribenterna i detta nummer,
hör av dig till redaktionen.

Eftertryck eller citat

Får gärna göras ur Anbudet under
förutsättning att källan och författaren anges.

Sundborns kyrka

På min mors sida hade jag ännu mindre kunskap. Jag kommer som barn ihåg att vi besökte en tant på Ingvarsvägen här i Strängnäs. Jag vet nu genom min släktforskning vem hon var.

Min mors flicknamn var Kvarnberg. Släkten Kvarnberg härstammar från Eric Ersson född på gården Kvarnberg 1804 i Bingsjö Dådren. Eric (1804-1837) var gift med Anna Hansdotter (1792-1838).

De fick sonen Hans Ersson (1831-1860) som gifte sig med Anna Ersdotter (1828-?) som i sin tur fick sonen Kvarnbergs Erik Ersson (senare kallad Erik Kvarnberg (1854-1922), vilken är min morfars morfar) född i Boda, Rättvik.

Erik gifte sig med Kersti Jonsdotter (1848-1931) som i sin tur härstammade från Carls Jon Olsson (1816-) i Boda och Anna Ersdotter (1821-1880) i Boda.

Kersti och Erik gifte sig 1881 i Boda kyrka.

År 1900 flyttade familjen till Prästgården i Sundborn där Erik hade fått arbete som statskarl. Ca 1906 flyttade hela familjen till Spadarvet, Carl Larssons bondgård.

1913 flyttade Erik med familj förutom sonen Erik och äldsta dottern Anna till Åsbo Lilla Näs i Hosjö. Sonen Erik (1886-1965) gifte sig 1912 med Hilma Elisabet Sundgren och stannade kvar på Spadarvet där han blev rättare.

Dottern Anna Kvarnberg hade redan 1902 blivit ivägskickad till Härnösand för att där föda min morfar, Erik Folke (1902-1954). Fader okänd. Erik Folke var tillbaka på Spadarvet ett

antal gånger innan han 1914 började på en sjöofficersutbildning i Karlskrona. Han hoppade av utbildningen 1920 av okänd anledning.

Kersti Jonsdotter 1848-1931 som sitter i den öppna spisen är min morfars mormor. Gift med Erik Kvarnberg den äldre.

"Några år senare tog Erik och Hilma Kvarnberg över jordbruket på Spadarvet. De bodde då i huset som idag följaktligen kallas "Kvarnbergs stuga". Deras dotter Greta gifte sig Elfström och hon arbetade många år som guide på Carl Larssongården. Greta berättade inlevelsefullt om det strävsamma livet i byn. Ibland kunde turisterna på CL-gården mötas av Gretas lapp på dörren "Kommer strax - hämtar korna". Källa: Carl Larssons fotspår.

Äldsta noteringen på Olofssons släktgren är Maria Jonsdotter född 1771, mor till Kajsa Andersdotter född 1807 som gifter sig med soldat under Frälsegården (Kvänum socken) Olaus Litz. Föräldrar till Olaus är Nils Sahlqvist och Lena Carlsdotter. Olaus och Kajsa får fyra barn.

- Johan Anders 1833-????
- Maja Lisa 1836-????
- Carl Peter 1841-????
- August (1845-1895)

Prästgården i Sundborn

August försörjde sig som statare och flyttade till olika platser i princip varje år. 1877 gifte han sig med Christina Svensdotter 1842-???? från Norra Vånga.

Dom fick tre barn och bland dem min mormors far Bror August Julius (1880-1957) som gifte sig med Beda Amalia Andersson (1884-1948). Dom fick fyra barn och alla dog före sina föräldrar.

Erik Folke Kvarnberg (1902-1954) gifte sig 1925 med Edith Linnea Amalia Olofsson (1905-1926). Edith dog i barnsäng när min moster Ebba föddes. Erik Folke tog först hand om sina två små döttrar, min mor Eivor och min moster Ebba tillsammans med sina svärföräldrar. Dom bodde i Ulhälls Villastad nr 10, Rolandsten.

1931 lämnade Erik Folke barnen hos sina svärföräldrar för att gifta om sig med Ester Cecilia Carlsson (1898-1969).

Börje Boy

Nu är det dags!

Valberedningen i vår förening söker medlemmar som kan tänka sig att engagera sig på något sätt i föreningen.

Vår förening behöver i nuläget inför 2020;

- Ny ordförande - 1 år
- Ny kassör - 1 år (fyllnadsval)
- Ledamöter till Styrelsen 2 år
- Suppleanter till Valberedningen - 2 år

Om någon inte vill engagera sig i Styrelsearbetet, kanske det finns intresse att hjälpa till vid någon aktivitet ibland - vi behöver vara fler.

Vi tar gärna emot förslag på personer till vår Styrelse - personen behöver inte vara medlem i föreningen idag - utan får bli det i och med uppdraget.

Förslag & tips & egen intresseanmälan / om Ni har frågor lämnas till:

Oskar Nilsson | oskar.nilsson@eskilstuna.se
070-0893205
Eskilskällan-brevlådan, Stadsbiblioteket Eskilstuna

Gunilla Hård | gunillahard105@gmail.com
073-6948729 / 0152-40333
Strängnäs Kommun

Drunkningsolycka i Båven 1880

9 juni 12	1	Johansson Peter, smed p. Götteröns Kvarnby	48	28	gift man	Lunginflammation
29 juli 4	1	Jansson Lars Fredrik p. Hånnas	52	4	gift man	Lunginflammation
2 juli 5	1	Ståhlström J. vicekapten i Helgesta			gift man	Drunkning
" " "	1	Andersson E. A. Rev. Söds N: 97 Kvarnby i Bergshamn	22		gift man	"
" " "	1	Ericksen G. Rev. Söds N: 164 Kvarnby i Bergshamn	"		gift man	"
" " "	1	Ericksen G. E. " N: 174 Kvarnby i Bergshamn	"		gift man	"
" " "	1	Lindgren Carl Vilh. " N: 1 Tjogåsa i Juleå	"		"	"
" " "	1	Andersson Th. Gust. " N: 2 Kallsteg i Juleå	"		"	"
" " "	1	Andersson O. Gust. " N: 13 Kallsteg i Juleå	"		"	"
" " "	1	Andersson Alfred " N: 4 Kallsteg i Juleå	"		"	"
" " "	1	Ericksen Johan " N: 51 Tjogåsa i Juleå	"		"	"
" " "	1	Andersson Alfred " N: 126 Kallsteg i Juleå	"		"	"
" " "	1	Grahn Karl " N: 152 Tjogåsa i Juleå	"		"	"
" " "	1	Jansson Carl " N: 163 Kallsteg i Juleå	"		"	"
" " "	1	Petersen L. E. " N: 40 Kallsteg i Juleå	"		"	"
" " "	1	Klingberg G. L. " N: 168 Kallsteg i Juleå	"		"	"
1 Aug 4	1	Andersson Frans August i Skarvåsa	29	8 55	gift man	Hjertlidelse
4 Aug 8	1	Ericksen Bergetta Katarina i Eckerö	71	9 10	Eckerö	afslut
26 Aug 29	1	Jansson Helena Sofia i Båven	8	5 54	gift man	Drunkning

Den aktuella sidan i Malmköpings dödbok

Jag satt en kväll och letade efter en avliden person i Malmköpings dödbok. Då fick jag se att på rad efter rad stod det drunknad!! Oj, det måste ha hänt en olycka någonstans, nu blev jag nyfiken.

Jag gick in på <http://tidningar.kb.se> och där kunde jag läsa om olyckshändelsen i flera notiser. Den utförligaste var i Linköpings tidning daterad 7/7 1880.

Omkring 20 personer drunknade

"En beklaglig olyckshändelse timade i Helgesta socken i Sörmlands län fredagsafton den 2 juli. Beväringsmanskapet från Malmköping hade slagit läger vid sjön Båven, där de roade sig med dans och lekar, medan befälet gästade hos Kapten Axelson på Ådö, den i Båven belägna ön.

Den på Helgesta stranden samlade skaran, skriver vår referent, beslöt sig för att göra påhälsning hos kamrater på ön och rusade allmänt till färjan vid sundet. Omkring 50–60 delvis beskänkta personer, beväringar, flickor och civila, lära härvid trots färjkarlens protester gått ombord, ehuru färjan i

vanliga fall endast bär 20 man. Hon brast också mitt i sundet och hela besättningen kom i sjön.

Förfärliga ångestrop kallade den på stränderna stående befolkningen till båtar och många räddades, men på lördagsmorgonen uppdrogs 16 lif vilka alla nästan voro fastkedjade i varandra. Bland de omkomna var korpral Sjöstedt som begivit sig ut för andra gången på räddningsförsök, en 20-årig flicka och en minderårig gosse samt bland de övriga 13 beväringar. Huru många flickor och civila som i övrigt drunknat vet man ej med visshet, men antalet tros överstiga 20 personer. Rapport lär från befälet ha gått till konungen. Stor oro råder på orten."

Detta finns kvar i "mannaminne" än idag, en väninna till mig från Dunkers socken, kände väl till händelsen, då hennes farfar berättat om olyckan för henne som barn.

Lena Sundin Andersson

Postvägen över Åland

Foto (delförstoring) av Charta Öfver ÅLAND, Kongl. Landtmäteri Contoiret i Stockholm, 1789, som visar postvägen över Delet från Vårdö till Kumlinge. Foto: Sven Kullman 2017.

Man behöver inte vara någon erfaren seglare för att fråga sig vad det är för våghalsade människor som ger sig ut och seglar i en öppen båt mitt i vintern när isen tornar upp sig i höga vallar och där den fem man starka besättningen har fullt upp att med hjälp av långa störrar hålla undan den pressande drivisen.

Tavlan heter Postforsling över Ålands hav och målades 1895 av konstnären J.A.G. Acke och kan beses på Ålands konstmuseum i Mariehamn där den deponerats av Ålands lagting. För övrigt kan nämnas att Acke återfinns bland de konstnärer som 1884 grundade konstnärskolonin i Önningeby på Åland och som var verksam där fram till första världskrigets utbrott 1914.

Åter till tavlan. Längst fram i fören sitter konstnären själv, till synes i godan ro, med penna eller rentav pensel i handen och bakom honom står dåvarande postmästaren i Mariehamn, konstnärskolonins talesman Uno Leonard Godenhjelm. Tavlan målades 1895 men motivet skulle lika väl ha kunnat varit från 1910 som från 1638. Den hårt arbetande besättningens huvuden är fyllda av en enda tanke – framåt, framåt, framåt. Posten skall föras vidare, ”igenom natt och dagh oachtandes hwadh wädher som wara kan”. Detta är fastslaget i drottning Kristinas förordning om ”Post-Bådhen”

dagtecknad ”på vårt Slott Stockholm then 20 Februarij Åhr 1636”.

Under senare delen av 1500-talet och början av 1600-talet hade de svenska myndigheterna genom en strid ström av förordningar och påbud försökt få ordning på trafiken mellan Sverige och Finland men på grund av allmogens bristande skriv- och läskunnighet skapades blott stor förvirring. Under 30-åriga kriget då Sverige snabbt växte till en europeisk stormakt ökade också kravet på ett effektivt system för post- och persontransporter mellan de olika landsdelarna kring Östersjön. Slutligen tillkom 1636, på initiativ av Axel Oxenstierna, Sveriges första postorganisation. I aderton punkter formulerades vad som i princip kom att gälla till 1910.

Per Brahe blev 1637 generalguvernör i Finland och redan på fjärde dagen efter sin ankomst dit skrev han den 27 november att ”ett ordnadt postväsende skulle lända landet till väsentlig förkofran”. Ett halvt år senare fick generalrikschul-tzen Bernhard Steen von Steenhausen i uppdrag att ordna posttrafiken från ”Stockholm till Wäddön, så åt Åckerön och vidare genom Åland åt Töfsala, ifrån Töfsala på Åbo” och därifrån längs tre vägar ut över Finland och till Narva.

I april 2016 besökte jag tillsammans med min fru och några goda vänner Vårdö på Åland. Där har jag djupa

Första sidan till drottning Kristinas förordning 1636 om Sveriges postorganisation. Dokumentet har köpts från KB som EOD – E-book On Demand.

släktrötter men besöket var i första hand inte avsett som en släktforskningsutflykt men den kom ändå att få stor betydelse för mitt släkthistoriska arbete.

Vårdö är i dag den skärgårdskommun som ligger närmast ”fasta” Åland. För att komma dit far man österut från Mariehamn, förbi Kastelholm med slottet från 1300-talet, förbi Bomarsund med sina fästningsruiner från 1854 och vidare till Prästösundet där man tar färjan över till Töftö som är en del av Vårdö kommun. Landsvägen från färjeläget på Töftö för resenären i nordostlig riktning över ön till Vårdö, huvudön i kommunen.

När vi var inne i lanthandeln där kunde jag inte låta bli att fråga damen i kassan var gården Hansas, eller Vargata 4, låg. Där har anor bott. Kassörskan kunde inte besvara min fråga men gick ut på lagret för att fråga någon annan i butiken. Under tiden hon var borta såg jag mig omkring i lokalen och fann i en hylla den lokala hembygdsföreningens senaste årsbok. Jag bläddrade hastigt i den och vad fann jag om inte några rader om just Hansas. När kassörskan dök upp igen kunde hon bara ge beskedet att ingen visste något. Jag visade henne då boken och med den i handen försvann hon igen och var snart tillbaka med positivt besked. Jag fick följa med henne ut till en lokal bakom lagret och där pekade hon ut gården och jag kunde ta ett foto.

Denna lilla händelse satte fart på mitt forskande om anorna på Åland. Jag läste på nytt allt i Håkan Skogsjöes bok, Folk och gårdar på Vårdö, i vilken bland annat mina anor avhandlas. Jag fastnade denna gång speciellt vid uppgiften

att min mf ff ff ff ff ff, Hans Algotsson, född 1606, var den som gett namn åt gården Hansas och att han 1638 utsetts till huvudpostbonde i Sundskären, som Vårdö då kallades. Vidare kunde jag läsa att han 60 år gammal på tinget i Sund fick böta för att ha använt odugliga vargnät och att han varit ”Kyrkio Wachtare”.

Till saken hör att det var 1638 som postvägen över Åland från Vårdö i Sverige till Åbo i Finland kom till stånd, så Hans Algotsson blev den förste huvudpostbonden på Sundsskären/Vårdö. Första postturen Stockholm-Åbo startade den 3 juni detta år och posten fördes i en ”stafett”, varav sex ”etapper” gick över Åland. Sjöpasset över Ålands hav var den längsta och förstas också den farligaste etappen följt av passet Vårdö-Kumlinge som min ana svarade för. En del av etappen gick över land men den strapatsrikaste delen var den över Delet, 2 mil öppet vatten, till Kumlinge.

Ur Broge Wilens bok Postfärderna över Ålands hav har följande hämtats om drottning Kristinas postordning:

I denna 18-punkts stadga heter det att ”Först skall på varje två eller högst 3 mil, eftersom vägarne och lägenheten är till, sättas en esdvurin bonde eller postiljon, helst then, som läsa och skriva kan, vilken ock hava två drängiar sig till hjälp.”

Vidare heter det i postordningen, att postdrängen, som märkligt nog skulle ”löpa” till fots, inte fick uppehålla sig med ”tal och snack”.

I punkt 2 heter det vidare: ”Den löpande postdrängen skall hava två timmar uppå varje mil att löpa: den, som länger tid tillbringar, skall strax avsatt och med åtta dagars fängelse vid vatn och bröd bliva.”

Varje postdräng skulle vara försedd med ett ”särdeles vapn på bröstet och ett posthorn samt ett spjut eller spiss.” Med posthornet skulle han varna den nästa postdrängen så att denne var beredd att löpa vidare. De fick inte löpa ”krokotta landsvägar” utan skulle nyttja alla genvägar. Vägarna skulle göras lättframkomliga med stockar över bäckar och stegar över gärdesgårdar ”der postknektarna öfver måste”.

Med varje postbonde eller postiljon, upprättades ett avtal enligt vilket han för sina tjänster med posttransporterna befriades från ”allehanda gäst- och skiutsning samt Dagswerken och utskriffning”. Postbonden synes ha haft det överordnade ansvaret för att postgången fungerade klanderfritt och han var dessutom skyldig att själv föra posten vidare om den på tur stående postdrängen av en eller annan anledning ”inte löpa kunne”. Bönderna i de olika byarna efter postvägen roterades också så att varje rote hade ansvaret för postens forsling ca. var sjunde vecka. Posten gick en gång per vecka och det tog 4–23 dagar, beroende på väder och vind, att föra posten från Stockholm till Åbo.

I juni 2017 besökte vi, min fru och jag, på nytt Vårdö, denna gång närmast för att få uppleva blomningen i de stora

äppelodlingarna som numera finns på Hansas. Men vi var för tidigt ute. Däremot blommade rikligt Ålands landskapsblomma gullvivan. Vi passade också på att för första gången följa den gamla postvägen tvärs över Vårdö, från Båthusviken i väster, genom Vargata by och vidare österut längs den 1,5 km långa vägen ned till posthamnen i Hullvik. Ingenstans på Åland har den gamla postvägen lämnats så orörd som här.

Minnessten i Hullvik, Vårdö, över postrotarna 1638–1910. Foto: Sven Kullman 2017.

Den slingrar fram mellan bergknallar och smala åkertegar som den antagligen har gjort sedan man först började trafikera sträckan”.

I Hullvik möttes vi av en vidunderlig utsikt över Delet där Kumlinge möjligen kunde anas i horisonten. En bit upp i backen från den nuvarande bryggan fann vi också den minnessten som byalaget rest 1983 ”I vördnad inför Wårdö sockens postrotar som pliktmedvetet och med livet som insats förde posten från Wårdö till Kumlinge 1638–1910”. Det kändes som att stå vid min anas gravsten!

Källor:

- Fagerlund, L W (1925): ”Anteckningar rörande samfärdseln emellan Sverige och Finland öfver Ålands haf och de åländska öarna”, *Åland. Bidrag till kännedom af hembygden VIII*. Helsingfors.
- Andersson, Jan (1999): *Postvägen över Åland*. Mariehamn.
- Wilén, Broge (1975), *Postfärderna över Ålands hav*. Mariehamn.
- Kungliga Biblioteket, EOD: *Förordning om Post-Bådhen. Stockholm (1636)*.
- Skogsjö, Håkan (2001): *Familjer & gårdar i Vårdö*. Mariehamn.
- Ekström, Kjell (2007): *Konstnärer i Önningeby*. Helsingfors.
- Kullman, Sven (2019): *Privat korrespondens med Ålands konstmuseum*.

Sven Kullman

Föredrag och invigning

av ny utställning om Finska vinterkriget på Arsenalen den 30 november.

Under dagen kommer Anders Grafström, pensionerad överstelöjtnant att berätta om Finlands fyra krig och dess konsekvenser för landet. Anders började sin militära bana vid Västerbottens regemente i Umeå och har under många år haft nära kontakter med Finland, där hans far var finlandsfrivillig under två krig.

Anita Lalander berättar om sin mamma Maija Helena Kitunen som föddes den 10 november 1918 och var äldsta dottern i en skara på fyra i den finstalande familjen. Under uppväxten blev Maija flicklotta och under Vinterkriget 1939–40 tjänstgjorde Maija som fältkökslotta vid Lottabyrån på Karelska Näset. Under lottautbildningen hade

lottornas karaktärer studerats och krigsplaceringen gjordes därefter. Hennes syster Elina sa ”Maija skickades till de värsta platserna”.

Mellan föredragen öppnas den nya utställningen om Finska vinterkriget där vi varvar händelser med personliga öden. Dagen startar kl. 11:15 med en inledning av Museichef Stefan Karlsson och avslutas med ett föredrag av Anita Lalander.

Invigningserbjudande för entré inkl. båda föredragen 150 kr per person. Pris för endast föredrag, 50 kr per föredrag.

www.arsenalen.se

Länna hembygdsförening – en liten historik

Varje socken med självaktning har en hembygdsförening. Så är även fallet med Länna. Föreningen är ganska ung och såg dagens ljus vid ett årsmöte den 25 januari 1988. Då valdes en styrelse och stadgar antogs. Till föreningens förste ordförande valdes Curt Kellinge. Föreningen är nu inne på sin nionde ordförande – Cecilia Zeisig. Länna hade en gång tidigare under en kort period varit en del i Åker-Länna hembygdsförening från 1928. Medlemsantalet ligger runt 200. Årligen genomförs ett program för medlemmarna som bland annat innehåller:

- Berättarkväll, där äldre och yngre sockenbor berättar om sitt liv. Där har även inflyttade från andra länder och kulturer berättat om varför man kommit till Sverige och hur man har upplevt detta.
- Grötkväll en kall vinterkväll.
- Underhållning av lokala musiker.
- Måltid med gammaldags mat.
- Midsommarfirande vid Sockenstugan.
- Hemvändardag.
- Besök på någon plats i socknen.
- Byrinedagen för att minnas de ryssar som var internerade 1941–44.
- Julmarknad.

Midsommaraften firas vid Sockenstugan och det brukar vara runt 300 besökande. En midsommarstång reses med en speciell utsmyckning, som komponerats av Ingrid Abrahamsson. Tipspromenad, lotterier samt dans runt stängen till levande musik. Som avslutning får alla barn varsin glass.

Hemvändardagen är populärt inslag med många besökare. Här finns många gamla minnen som kommer till dagen.

Under åren 1941–44 satt 164 ryska militärer internerade i ett läger vid Rönntorp nära Byringe station. Dessa hade flytt undan tyskarna från Dagö och Ösel i Estland under Barbarossa-offensiven. De kom med sina fartyg över Östersjön med början i september. De sista kom dock roende en vecka i november. När lägret upplöstes 10 oktober 1944, valde 34 stycken att stanna kvar i Sverige. De fick främlingspass och senare (början av 1950-talet) blev de svenska medborgare. De bosatte sig bland annat i Strängnäs, Åkers styckebruk, Stålboga och Eskilstuna. Vid resterna av lägret har en minnessten rests. Den avtäcktes 2012 av den ryske ambassadören och den siste överlevande från lägret – Konstantin Arzamasow (1920–2018). Årligen genomförs en minnesdag i lägret, där ryska ambassaden är närvarande med ambassadören i spetsen.

Föreningen ger vare år ut en almanacka med bilder från anno dazumal och från nutid. Det kan vara bilder från gårdar, konfirmationer, skolkort, Länna GIF:s fotbollslag, enskilda

händelser mm. Den första utgåvan kom 2008 med Bo Gyllenberg som redaktör.

En stor entusiast och skapare har Ingrid Abrahamsson varit. Hon har skapat en Lännadräkt, som visades upp första advent 1997 i Länna kyrka. Hon har även gjort ett recept på en Lännatårta, som avsmakades första gången 1996. Den serveras årligen i samband med julmarknaden.

Under 2010 gjordes en utställning till äminnelse av Felix

Kersten. Han var Himmlers massör under andra världskriget och kunde genom den kontakten rädda många judar undan gaskamrarna. Efter kriget köpte han gården Stensätter på Lännsjöns östra strand. Felix är begravd i Länna kyrka med sin hustru Irmgard.

År 2012 startade en grupp med att kartlägga de soldattorp som finns i Länna. Resultatet mynnade ut i en bok. Några utflykter som kan nämnas är Milstolpar, väghållningsstenar och gamla vägsträckningar i Länna, Restaurangen Emma Grön, Byringe gästgivargård, Avrättningsplatsen, Dunkaste-

nen, Länna bruk och Fågeltornet vid Valnaren.

I samband med föreningens 25-årsjubileum gavs det ut en jubileumsskrift som innehöll bland annat en historik, midsommarfirandet, järnvägen genom Länna med Byringe järnvägsstation, Biarhällsmon – häradets avrättningsplats, Länna skolhistoria, telegrafstationerna, Oskar Anderssons Åkeri, rysslägret, soldattorpen, Felix Kersten, Lännatårtan, sockendräkten, handelsbodan och Länna som egen kommun.

Leif Ekblom

Nya hjälpmedel för de som forskar i Eskilstuna

Vi har tagit fram två nya hjälpmedel för de som forskar i Eskilstuna:

En lista som översätter från gårdsnummer till gatuadresser 1890 (baserad på en gammal stadskarta som finns på Eskilskällans hemsida) samt ett försök att konvertera till aktuell gatuadress idag. En hel del förändringar skedde också på 1930-talet i samband med att Klosters kyrka öppnade och församlingsgränser ändrades. Listan finns i våra datorer både i Eskilstuna och Strängnäs. Om någon vill ha ett eget ex. med sig hem finns de till salu för 40 kronor styck.

Gårdsnummer och gatuadresser i Eskilstuna

Underlag: Karta över Eskilstuna 1890 samt Hitta.se

Gård nr Gatuadress 1890

Gatuadress 2017 (ungefärlig)

Söder (Gamla Staden)

1,1a,2b Köpmang 61, Tunaforsg 1
2 Köpmang 59

Köpmang 8
Köpmang 12

Dessutom tabeller för översättning mellan gamla och nya gårdsnummer. Eskilstuna ändrade ju gårdsnummer 1843

för att få en gemensam nummerserie i stället för flera olika för de olika stadsdelarna. Listan innehåller fyra olika delar, dels Gamla och Nya Staden samt Fristaden dels från nya till gamla nummer och från gamla till nya nummer. Uppgifterna är hämtade från fyra olika husförhörlängder på 1840-talet. Tabellerna finns i våra datorer både i Eskilstuna och Strängnäs. Om någon vill ha ett eget ex. med sig hem finns de till salu för 40 kronor styck.

Gårdsnummer i Eskilstuna 1843

Nya nummer -> Gamla nummer

Underlag: Husförhörlängd Alb:13, 1839-1843

Gamla Staden

Nya Gamla

1 60

2 59

Gamla Staden

Nya Gamla

36 ny

37 15

Nya staden

Nya Gamla

105 63

106 64

Kjell Ivarsson

Läsa Anbudet digitalt?

Du kan få ditt nummer av Anbudet digitalt istället för i brevlådan. Därmed sparar föreningen pappers-, tryck- och portoutgifter. Om du önskar digital variant så anmäl det via www.essf.admin@telia.com.

Styrelsen

Nästa nummer av Anbudet postas den 29 november

Redaktionen har manusstopp den 1 november

Unikt material

I samband med en av mina svågrars bortgång för knappt två år sedan fick jag kunskap om att det bland hans efterlämnade samling av släkt- och hembygdsmaterial fanns tre A4-pärmar fyllda med kopior av ett material som insamlats under 4 veckor 1938 och som avslutades vid halvårsskiftet 1939 och då också ställts till Österåkers sockens i Södermanland förförande av forskaren/författaren.

Materialet har titeln Folkliv och folkminnen. Samlingar från Österåkers socken, Södermanland. Upptecknade år 1938 av Imber Nordin-Grip, då verksam vid Landsmålsarkivet i Uppsala. Syftet med insamlandet av materialet var ”att för kommande släkten bevara en bild av den föreställningsvärld som en gång var allas, samt av den kultur som rätt – kanske ovanligt enhetligt – i den lilla socknen vid Öljarens västra strand”.

Det insamlade materialet utgörs av nedtecknade intervjuer med sextio personer – meddelare i Österåker. De finns listade med angivande av namn, födelseår, bostad och ofta med någon allmän kommentar. Den äldsta meddelaren föddes 1851 och den yngsta 1894. Informationen som meddelarna lämnat har sorterats under femton olika rubriker, alltifrån Orter och bebyggelse, Näringar och hushållning till Naturen, Övernaturliga väsen och Lek. Flest berättelser finns om Forsby säteri och Handel och färdvägar.

I inledningen till ”rapporten” skriver Imber Nordin-Grip: ”För att en sådan folkminnesinventering skall ge en nöjaktig uppfattning om den andliga status, som kännetecknar det område, som avses, bör upptecknaren även bemöda sig om att så troget som möjligt återge det språk, vilket meddelarna använt, alltså av sockendialekten med dess särdrag. I föreliggande fall har detta icke kunnat ske med den konsekvens som varit önskvärd, vilket måste sägas bero på avbrottet både i fältarbete och utredigering. Den för respektive meddelare typiska syntaxen med dess från riksspråket avvikande konstruktioner har dock i största möjliga grad bevarats.” Den dialektintresserade har således en hel del att hämta i materialet.

I inledningen berör också författaren rivaliteten mellan ”det stora Vingåker och det lilla Österåker”. På Vingåkers marknad har ”Vingåkers vargar och Österåkers korpar”... ”ofta spefullt låtit varandras kännetecken, det hesa skriet (Österåker, red. anm.) och det vilda tjutet, ljuda till mängdens förnöjelse och egen förtret.”

En information i inledningen som är av speciellt intresse för mig är: ”Andra målningar, blomsterstycken på dörrspeglar o. dyl. av Wallander finnas på olika ställen i socknen och be-

”Brädbitar” av okänt ursprung. Kan Wallander ha målat dem?
Foto: Sven Kullman

aras omsorgsfullt som minne efter ’en målare som var här då far eller mor var ung”. Se på bilden vad jag hittade under den vita och gröna färgen på ett dörrfoder till snickarkammaren!

Jag tror att min sväger mer eller mindre av en slump hittade det här materialet i Österåkers hembygdsförenings samlingar och jag har inte i något sammanhang stött på det tidigare, vare sig i föreningens årsskrifter eller i Sörmlandsbygden etc. Inte heller har jag i Libris kunnat finna att Imber Nordin-Grip publicerat något om detta arbete. Däremot har hon skrivit en hel del med anknytning till flera andra socknar i Södermanland. Sök i Libris!

Intervjuerna presenteras på ca 850 ss. – dock ej fullskrivna – men det gör att materialet är litet ”tungrott”. Det skulle vinna mycket på att digitaliseras och därigenom bli sökbart. Jag har några funderingar kring detta.

Summa summarum: Det lönar sig att kolla vad hembygdsföreningarna kan ha i sina gömmor. Det här materialet är ett exempel på detta. Släkt- och hembygdsforskare har mycket att hämta i det.

Sven Kullman

Planerade aktiviteter i Strängnäs hösten 2019

Tematräff	8 okt	Tisdag	18–20	Lokalen Strängnäs	Kerstin Nilsson – Innehåll i Arkiv Digitalis Allt-i-ett-abon-nemang
Berättarkväll	15 okt	Tisdag	18–20	Lokalen Strängnäs	Britte Hedbring berättar om Björklyckan – en ättlingsidé
Föredrag	24 okt	Torsdag	1830	Multeum Strängnäs	Anita V Hammarstedt – Fyra generationer starka kvinnor
Tematräff	5 nov	Tisdag	18–20	Lokalen Strängnäs	Lasse Pettersson – Det militära livet genom historien
Berättarkväll	19 nov	Tisdag	18–20	Lokalen Strängnäs	Tomas Larsson "En bild berättar" ett kåseri kring männ-iskor och miljö på en bild från Länna ca 1910
Föredrag	28 nov	Torsdag	18.30	Multeum Strängnäs	Thomas Fürth – Utanförskapets villkor
Studiefrämjandet, Jägarsalen, Strängnäs Källgatan 3 B Strängnäs Multeum Eskilstunavägen 2 Arsenalen, Näsbyholm, Strängnäs					

Planerade aktiviteter i Eskilstuna hösten 2019

Aktivitet	Datum	Dag	Tid	Plats	Föreläsare/Stödperson/Ämne
Tematräff	17 okt	Torsdag	14–16	Lokalen Eskilstuna	Tema Min släkt Jan Netzel (dataprogram)
Höstmöte	26 okt	Lördag	13–16	Seniorcentrum Eskilstuna	"Släpp det gamla, glöm det. Tänk på en ljusnande framtid. Tänk inte på sjukdomen, överlåt det åt mig. Del av citat av den kända dr Ernst Westerlund. En ättling, Kristian Lundeberg, berättar! Kristian är barnbarns barn till dr Westerlund och till författaren Leo Tolstoy!
Tematräff	21 nov	Torsdag	14–16	Lokalen E-tuna	Tema Min släkt Jan Netzel (dataprogram)
Cafékväll	3 okt	Torsdag	18–20	Lokalen Eskilstuna	Tema: Att släktforska i Eskilstuna. Den omistliga kvällen för nya och erfarna släktforskare. Stödpersoner: Kjell Ivarsson om Fristaden. Jan Netzel hjälper oss med bilder från Eskilskällan.
Cafékväll	22 okt	Tisdag	18–20	Lokalen Eskilstuna	Tema foton. Hur kan vi hitta foton på våra anor som sak-nas? Vem/vad är det på fotot? Vi hjälps åt att hitta vägar till svaren. Vård Göran Olofsson Stödpersoner: Britt-Marie Stenqvist Andersson och Marie Cypriansen
Berättarkväll	7 nov	Torsdag		Lokalen Eskilstuna	Christer Fredriksson berättar om arbetet i registervårds-gruppen. Ger oss information om genomfört och kom-mande arbete. En guldgruva för släktforskare. Christer hjälper oss att söka i arkivet.
Lokalen Eskilstuna Dambergsgatan 1 Contrast/Eskilskällan, Biblioteket Kriebensgatan 4 Eskilstuna					

Vem var Jonas Peter Lundstrom?

Foto: Ancestry Lundstrom/Loreen Family Tree.

1800-talet. För att kunna hitta personerna i Amerika lade jag upp ett släktträd på Ancestry.com och kunde därefter söka i registren som finns tillgängliga där. Det är bland annat folkräkningar, födelse-, vigsel- och dödsregister och Swedish American Church Records. Man kan även hitta personen man söker i andra släktforskarens träd. Men där gäller det att vara mycket försiktig och kritisk samt kontrollera källor.

Jag fann Lisa Maria Petersdotters syskon via Ancestry men inte någon som kallade sig Lundstrom. Tillbaka till Sverige och våra kyrkböcker för att fortsätta leta efter någon i släkten som emigrerat. Det visade sig att Lisa Maria Petersdotter hade en faster, Anna Maria, som flyttade västerut med sin familj på 1870-talet. Hon var gift med Johannes Magnus Jonasson som kallade sig Lundström i Amerika. Deras äldste son Jonas Peter Jonasson Lundström, kusin till Lisa Maria Petersdotter, berättade den aktuella historien.

I Anbudet Nr 4 2018 fick vi ta del av berättelsen En julhelg i min barndom som nedtecknades i Amerika 1890 av Jonas Peter Jonasson (Lundstrom). Vem var då den här mannen?

Vår medlem, Inga Dahlberg, som delade med sig av berättelsen, visste bara att han var en ana på hennes farmors sida. Eftersom jag tycker att emigrantforskning är spännande så väcktes min nyfikenhet. Jag fick börja med att identifiera farmodern. Hennes namn var Lisa Maria Petersdotter, född 1856 i Bäckaby, Jönköpings län. Familjen var stor och flera av hennes syskon emigrerade till N Amerika i slutet av

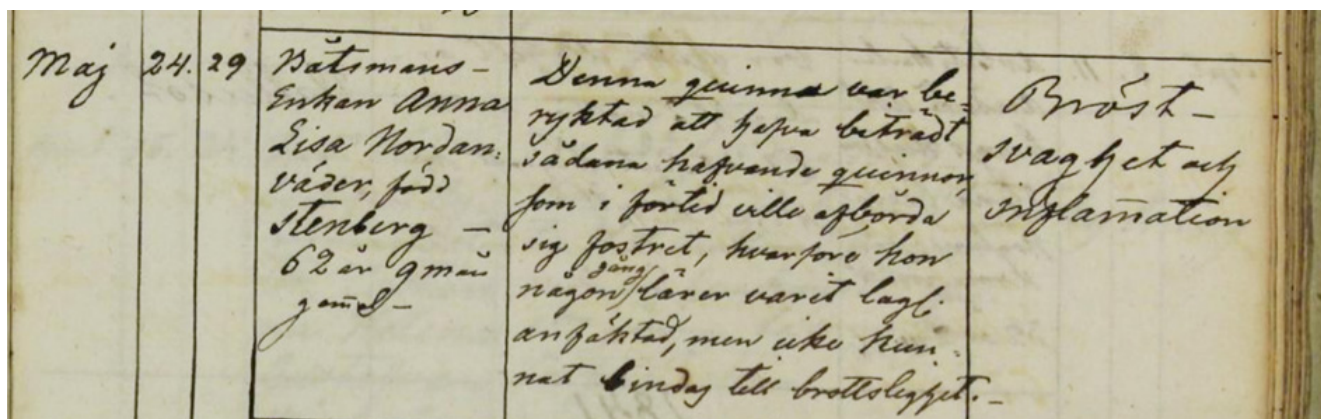

Foto: US Find a Grave.

Ann-Sofie Johansson

Om lönskalägen och dess vådor

Ur dödboken för "Båtsmanskan Anna-Lisa Nordanväder". Bildkälla: Halla förs. Gotland CI/2 sid 85

Vi måste vara många som under strövtåg bland gångna tiders släktled i husförhörslängderna stött på den stigmatiserande anteckningen, själva verifikationen på att den som sett dagens ljus med sådant attribut säkerligen var oönskad avkomma. Där har prästen med prudentlig piktur - och ofta nog med en kalligrafiskt skönbar rysning av harm på pennskapet - tillfogat upplysningen framför barnets namn: "öagta sonen...", "öagta dottern..."

Alla former av utomäktenskapliga förbindelser var i gammal tid inte bara profant straffbelagda som horsbrott utan också salvelsefullt fördömda av kyrkan som Guds synd. Och det var så ordnat att modern, som ju av rent fysionomiska skäl i längden knappast kunde dölja sin förtappelse, nästan undantagslöst lagfördes medan karln, om han var stadd vid kassa, ofta kunde avpollettera sin moatjé med en blygsam kontant dusör och också, om det behövdes, svära sig fri från ansvar inför rätten (om han vågade vredga Gud med den nedriga lögnen att han aldrig varit där).

Det kyrkliga skamstraffet för systrar som förbrutit sig mot dygden och hemfallit åt sinnliga lustar avskaffades under första hälften av 1800-talet. Ingen tvingades längre sitta i skamstock på kyrkbacken eller stå på horpall inne i kyrkan. Men på landet visste man ändå ofta att handskas med kät-tjefullt kvinnfolk; sådant kallades att inställa sig hos prästen för en privat avhyvling inom sakristians väggar varefter hon med skammens rodnad beordrades att utträda i kyrkorummet och under högmässförsamlingens fördömande blickar söka sig en plats längst ner bland de osaliga.

Min farfars mor Hilda råkade oavsiktligt i välsignade omständigheter 1863. Det var en skandal redan i det att Hilda var prästdotter och därmed förväntades vara orubbligt ståndaktig mot alla slags frestelser till att ens i fantasin delta i några erotiska frivoliteter. Nesan blev knappast mindre av att

den lekamliga beblandelsen inte ens ägt rum med en någor-lunda rangerad yngling utan med något så underklassigt som en dräng. För hennes mor, en trosvarm prästänka som aldrig konserverades efter makens död (vare sig det nu berodde på egen stoisk kyskhets eller att hon inte funnit nåd inför efterträdarens ögon) fanns bara ett: Hilda skulle beredas asyl på främmande ort under grossessen och barnet, så snart det framfötts, skulle lämnas bort.

Sannolikt genom bemedling från en bekant prästman i ett avlägset hörn av Skara stift kunde Hilda inackorderas hos skollärfamiljen i socknen. (Det kunde ju knappast begäras att en ogift, höggravid kvinna skulle logeras i prästgården; det hade onekligen tätt sig en smula utmanande inför den församling som prästen skulle tillhålla ett sedligt leverne. Skollärare, däremot, var ju ofta frisinna och omfattade inte den moralistiska syn som präglade kyrkans företrädare vid denna tid.)

Omsider nedkom Hilda med ett gossebarn som döptes till Anton Julius (ett namn som hämtat ur en Astrid Lindgren-saga!). I födelseboken antecknade prästen "Modren okänd". Man skulle kunna tro att prästen fick dagtinga med sitt sam-vete för att föra in en sådan uppenbar lögn i liggaren. 'Mater certa est' hette det redan i det antika Rom, d.v.s moderskapet till skillnad från faderskapet låter sig alltid fastställas.

Nu behövde kyrkoherden emellertid inte hamna i sam-vetsnöd utan kunde stödja sig på det s.k. barnamordsplakatet (även kallat horplakatet) från 1778, infört av Gustaf III för att ge mödrar laglig möjlighet att föda anonymt på okänd ort. Varken faderns eller moderns namn behövde uppges. Syftet med lagen, tillkommen som ett utflöde av upplysning-stidens förnuftsresonemang framför kyrkans dogmatiska moralföreställningar, var att rädda nyfödda barn från att sättas ut i skogen eller lämnas till änglamakerskor. I stället

kunde önskat barn födas i lönnedom av modern och med socknens hjälp placeras i fosterhem.

I just Hildas fall kunde hon inte förmå sig till att lämna bort lille Anton Julius. Ifall detta utslag av respektlöshet mot familjens önskemål påskyndade moderns död är inte gott att säga men så fort prästänkan snart därpå lämnat sin jordevandring gifte sig Hilda med sin dräng Gustaf. Dessvärre överlevde Anton Julius inte ens sitt första levnadsår. En liten bror röntes samma sorgliga öde ett par år senare. Hilda och Gustaf skulle emellertid uppleva ett ännu värre slag: 1874 skulle de se hela den efterföljande syskonskaran, två pojkar och två flickor i åldrarna ett till sju år, ge upp andan, den ena efter den andra, inom loppet av en vecka efter att ha insjuknat i scharlakansfeber.

Efter sex döda småtingar i familjen föddes så min farfar. Han växte upp som ensamt barn. Förvisso var det de äldre syskonens olycksöde som möjliggjorde för arrendatorn Gustaf och hans Hilda att kunna kosta på sitt enda barn med läroverksstudier, en sällsynt ynnest för en torpargrabb för 150 år sedan.

Som alla kan iaktta i kyrkböckerna var ju Hilda inte precis ensam om att som ogift kvinna ha råkat undfå bebådelsen. Trots att fosterfördrivning i svensk rätt betraktats som en otillåten gärning ända sedan 1200-talet och ända fram till våra dagar – med livstidsstraff för både medhjälpare och kvinna enligt 1734 års lag – har uppfinningsriktigheten för att i lönnedom avsluta havandeskap i förtid varit outtömlig. Bortsett från åtskilliga mer eller mindre brutala men alltid äventyrliga mekaniska ingrepp där någon abortör sekunderat med redskap och kemikalier, lär den populäraste metoden under 1800-talet ha varit att självmedicinera genom att sätta i sig arsenik eller gnaga av fosforsvavlet från tändstickor. (Just för att få bukt med denna vådliga osed förbjöds fosforstickor 1901.)

Min mormors mormors mor hette Anna-Lisa och levde mellan 1775 och 1839. Hon var gift med fördubblingsbåtsmannen Joseph på Gotland. Fördubblingsbåtsmän var reservister som till skillnad från ordinarie båtsmän inte tilldelades eget torp och inte heller uppbar sold annat än när de inkallades för tjänstgöring i krig. Joseph och hans kår gick följaktligen i ständig, oavlönad jourtjänstgöring med, ytterst, livet som insats och väntade på örlog.

En i sanning tröstlös tillvaro således där Joseph och Anna-Lisa som inhyses fick lita till påhugg som arbetskarl och hjälpgumma här och var där ett handtag behövdes. Helt säkert framhårdade de i en ytterligt torftig tillvaro, inte minst med alla barnamunnar som skulle mättas. Joseph framlevde sina sista år i dystert mörker som blind. Anna-Lisa, som överlevde honom med några år, är bokförd som *"sockenfattig"* vilket väl måste förstås som att hon levde under så usla ma-

teriella betingelser att hon för sin överlevnad var beroende av allmosor och andras välvilja. Kanske är det då inte ägnat att förvåna att hon kom att befatta sig med en lönnlig födkrok som kunde inbringa några välkomna extra styver; prästens anteckning i dödboken ger en fingervisning om arten av dessa sidoinkomster:

"Denna kvinna var beryktad att hafva biträdt sådana hafvande quinnor, som i förtid ville afbörda sig fostret, hvarföre hon någon gång lärt varit lagligen anfäktad, men icke kunnat bindas till brottslighet."

Frikänd i brist på bevis alltså. Om Anna-Lisa verkligen ägnade sig åt fosterfördrivning som extraknäck och klarade sig helskinnad från påföljd, var nog hennes eländiga tillvaro på Gotland trots allt väsentligt komfortablare än alternativet, nämligen vistelse livet ut på en annan ö och då på Marstrands fästning.

Det skulle dröja ända till 1938 innan dispens från abortförbudet i vissa undantagsfall kunde medges; först 1975 legaliserades kvinnans rätt att själv bestämma om avbrytande av havandeskap. Men det satt hårt åt innan opinionen var mogen för detta senare steg.

Den kontroversielle societetsläkaren och Uppsalaprofessor Erik Ask-Upmark var en svuren abortmotståndare. Vid ett föredrag 1952 konstaterade han under djup vämjelse att bara under det senaste året hade hela 6000 graviditeter legalt avbrutits, varav cirka hälften var gossefoster vilka eljest kunnat utgöra *"modervävnad till ett färgstarkt infanteriregemente"* medan flickorna hade behövts för *"det inre försvaret"*.

En av indikationerna för legal abort vid den tiden var att barnet kunde befaras vara behäftat med *"sinnessjukdom, sinnesslöhet eller svår kroppslig sjukdom"*. De gossebarn som lämnats ofödda i vart fall i denna kategori skulle väl – om man vill vara cynisk – knappast ha passerat som soldatmaterial till en särskilt krigsduglig härskara. Eller hur tänkte professorn?

Slutligen: vi kan inte veta om Hilda idag skulle ha föredragit att göra abort. Kanske ändå inte eftersom hon faktiskt gifte sig med barnafadern och båda kom att dela ett långt liv tillsammans.

Däremot kan vi vara alldeles säkra på att den stackars Anna-Lisa, om hon levt idag, hade fått se sig om efter en annan bisyssla.

Ulf Lindén

Rynäs

Rynäs, Gåsinge Dillnäs, cirka 1916.

En berättelse med utgångspunkt från ett gammalt fotografi. Jag har gjort ett utdrag ur min släktforskning och det handlar om min mor samt morfar och mormor.

Delar av familjen Larsson har klätt upp sig för fotografen, det är nog söckendag eftersom far har tillfälle att vara med och finkläderna har tagits fram, han har ju till och med klockkedjan på sig och mor i huset har en tidstypisk krage till sin kanske finaste blus. Flickorna har fått sätta på sig spetskragar och sonen bästa skolmössan.

De har ställt upp framför bostaden, en för den tiden vanlig arbetarbostad med en farstu i mitten och en lägenhet åt vardera sidan med ett rum och kök.

Där står August Larsson, 40 år, till yrket rättare sen ett par år. Maria, 41 år, arbetar väl på gården hon också, mjölkerska kan man tänka.

De tre äldsta barnen är inte hemma, redan utflugna till egna förvärvsarbeten, drängar och pigor. Hemma är Martin, 12 år, ännu frisk men kommer att avlida i akut njurinflammation om några år. Så är det Greta, 11 år och tvillingarna Elin och Ester 8 år.

August (1876-1960)

Född i Qvarntorp Sköldinge som nummer tre av nio barn. Föräldrarna var brukare av gården Qvarntorp. Enligt hans konfirmationsbibel framgår det att han får första nattvarden i juni 1891.

Familjen flyttar till Helgestorp i Lerbo.

August kommer ut på första drängjobbet 1895, hos torpare

Ersson i Skogstorp, Lerbo. Skriven i Lilla Malma från oktober 1896 till november 1897, troligen gör han sin militärtjänst på Malmahed. Tillbaka hem på gården ett år. 1898 står bröllopet med

Maria (1875 - 1946)

Född 1875-08-25 i Stora Qvarntorp, Stigtomta.

Föräldrarna gifter sig vid St. Qvarntorp i april 1875. De tjänar då som dräng och piga.

Flyttar till Tuna, Berga säteri 1875.

Fadern statdräng, familjen flyttar 1877 till Tibble i Lunda och fadern blir rättare.

Fyra barn till har fötts när flytten går till Bettna 1883, men en son dör innan dess.

1885 bor man vid Torp i Husby-Oppunda, en dotter föds.

Till Weckla i Vadsbro går flytten 1886, nu med sju barn.

Maria fick första nattvard och konfirmeras 1890-06-01 i Blacksta.

Det framgår av Marias "Nya Testamente".

Flyttade ut ur familjen 1890-10-29 till Vansö.

Maria, 15 år, blir piga hos brukare Johan Alfred Pettersson med hustru och två(tre) barn på Lagnö 1. Flyttar med familjen till Strängnäs stad i mars 1893, till adress G. N. 23a. (Pettersson blir gårdsägare).

I oktober 1893 byter hon staden mot landet igen, till Hasta, Fogdö. Där hon blir piga hos jordbrukare Anders Gustav Erikssons familj med tre barn.

1894-10-24 tillbaka i staden till adress N. N. 65, Strängnäs

stadsförs. Piga hos jordbrukare Knut Hilmer Pettersson. Tre barn i familjen. Flyttade ut från Strängnäs till Mälby, Vansö, där hon får arbete hos brukaren Anders Albert Bergström, hustru och fyra barn.

Flyttade hem till föräldrarna, 1896, till Tyrestorp, Lerbo. Under ett år hemma träffade hon Erik August och flyttade med honom till Årby, Sköldinge, 1897-10-19.

"Lysningsdatum 26/6, 3/7, 10/7 1898. Larsson Erik August, son från Helgstorp, Lerbo Sn. och Larsson, Maria Lovisa, piga vid Årby.

Bådas personliga begäran och samtycke. Hinderslöshetsbetyg för mannen från past. i Lerbo 11/6 1898."

Första barnet föddes samma år som vigseln och den unga familjen bosatte sig vid Tjugesta i Sköldinge. Där blev man kvar i tio år, mycket ovanligt för en statarfamilj. Men man hann fullända barnaskaran om sju barn.

Sedan blev det oktoberflyttningar; 1909 till Veckla, Vadsbro. 1912 till Gummersta i Tuna. 1914 till Rynäs – där bilden är tagen. Som blivna rättare blev nästa plats Frimodigtorp i Blacksta 1916 och Sofielund i Forssa 1919. Där var August maskinist på mejeriet i Forssa, skötte lokomotorn som var den tidens drivkälla i många sammanhang.

Som det inte var nog med egna ungar så hade man fosterbarn i ett par omgångar.

Många flyttningar blev det, en hel tabell;

1921 Räfsnäs under Skedevi i Forssa
1924 åter till Frimodigtorp
1927 Schiringe, Mellösa
1927 Eneboga Lilla Malma
1930 Hagtorp under Fräkentorp L:a Malma
1935 Härtorp som ovan
1936 Anderslund under Spånga i Forssa

Devinska köpmanhuset från sista hälften av 1700-talet på sin tidigare plats på Förrådsgatan (där Församlingshemmet ligger idag). 1954 flyttades huset till Hembygdsgården. (Personerna på bilden har inget med min berättelse att göra)

Augusts yrken var arbetare, snickare och smed på de olika platserna. Och Maria vet vi väl att statarhustruns lott var att mjölka kor två, kanske tre gånger om dagen.

1938 Stora Kova L:a Malma, Malmköping.

1941 Slutligen till Malmköping Nr 14.

Huset, kallat Devinska huset, låg alldeles i hörnet Landsvägs-gatan – Förrådsgatan men fick ge vika när församlingshemmet byggdes. Mig veterligt var August och Maria de sista hyresgästerna i huset. August var skomakare och bodde här 1950. Maria hade lämnat honom 1946.

Devinska köpmanshuset vid Hembygdsgården i Malmköping. Nu vaktmästarbostad. Källa Malmköpingsortens hembygdsförening

Greta, (den äldre flickan på bilden vid Rynäs) egentligen Alma Margareta (1905-1995)

Det kunde inte vara så lätt för en statarunge med skolgången. När de lagom börjat höstterminen skulle det packas för sista veckan i oktober gick flyttlassen till nya miljöer, nya lärare och kamrater. Nu klarade sig väl Greta ganska bra, bara tre olika skolor tills hon gick ut 6:e klass 1918.

Direkt ut för att tjäna/arbota. Dock bodde hon en del hemma också. Bland annat berättade hon med viss stolthet att hon fick lära sig att sköta lokomotorn där vid Sofielund.

1920 går hon och "läser" som det hette.

I konfirmationsbibeln står det; Frimodigtorp.

Till Alma Margareta Larsson af Blacksta församling för konfirmationsundervisning och nattvardsberedelse.

År 1919.

Konfirmeras 1920-04-03 och får första nattvarden dagen därpå

Vid 15 års ålder flyttade hon till Södertälje ett och ett halvt år, blev "tjänarinna" hos handlare Svante Larsson i kvarteret Tratten 4, huset Atlas 47.

Efter Södertäljetiden blev det tjänster hos olika familjer, till exempel ett ställe som heter Päronet mellan Flen och Nyköping, vid Ladutäppan i Sköldinge och vid Tjugesta i Sköldinge, där hon mötte David som kom att bli hennes make. Hon var piga och han var dräng på samma gård. Det var på dans de träffades och alltid var det de som skulle dansa hambo!

Ateljéfoto 1918-20

Men innan giftermålet hade hon en tjänst till, i Frustuna hos en familj med tio barn. Arbetet började halv fem på morgonen med att göra kaffe till folket som skötte djuren. Eftersom sovplatsen var i köket så fanns det ju heller inget val. Arbetet pågick sen fram mot åtta på kvällen, då kunde de egna sysslorna ta vid – det skulle sys och handarbetas och märkas inför stundande giftermål. Av den lilla lön som hon hade kunde hon ändå spara ihop till en begagnad symaskin. Någon tid före bröllopet bodde hon hemma vid Eneboga för att göra iordning till den gemensamma bosättningen. Det fanns säckar av vitt linne som kunde tas att sy lakan av. Dukar och handdukar blev vävda. Andra saker skickades efter på postorder från Åhlén & Holm och Oscar Ahrén.

Den tidens e-handel!

25 mars 1928 var det vigsel i Lilla Malma kyrka och ett förskräckligt snöoväder.

Första gemensamma boendet blev att förvalta Göttersta i Floda ett år. Sen vidtog några års statarbete vid Årby i Sköldinge och Boresta i Floda. Första sonen föds 1930.

Greta arbetar åt "herrskalet", tvätt, städning och i kök vid tillställningar. Hon åtog sig sömnad åt andra för att bidra till hemmets kassa. De sysslorna hade hon fortsättningsvis också på senare ställen som de flyttade till. Den här tiden var man engagerade i föreningslivet, var med om bildande av ungdomsklubbar och fackförening.

Unga och fulla av entusiasm tog man sig an torpet Spångastugan under Skedevi i Forssa socken, det var 1933. Men enligt Greta var det nog "det sämsta som kunde hända". För-

utom dålig lönsamhet så sjuknade David och husdjuren dog och allt slutade med auktion i februari 1938. Familjen hade utökats med en son till. Efter ett år med hjälp från fattigvården och konvalescens kom man till Smedsta gård i Dunker. Där kom man att bli i nära tio år, trivdes och kunde återuppta sina intressen inom politik och föreningsliv. Greta var med och bildade Soc Dem kvinnoklubben i Dunker. Hon var med i Lottakåren, det var ju krigsår på 40-talet. Det var väl på så sätt hon kom att ta hand om ett av de finska krigsbarnen 1944-45.

Sen följde fyra år vid Björksund i Tystberga. Förutom de tidigare nämnda sysslorna blev det även trädgårdsarbete. Det senare kom väl till pass när man återvände till Malmköpings-trakten, Rosenlunds handelsträdgård, 1952.

Från 1957 till 1965 övertog de serveringen vid Hembygdsgården i Malmköping. Och tänk, de flyttar in i huset där morfar och mormor en gång bodde innan det flyttades och blev vaktmästarbostad.

Mor bakade mycket och gott, serveringen blev mycket populär och snart utökades rörelsen till serveringar runt om i köpingen. De skötte också om STF:s vandrарhem, som var inrymt i ett av husen på hembygdsgården.

Hembygdsgården 1961.

I maj 1965 startades Hosjöns pensionat. I fem år drev man verksamheten där. Och vad jag kan minnas så var det idel nöjda gäster, både inneboende och festdeltagare.

1970 var det dags att pensionera sig. Ett par bosättningar i Malmköping innan de flyttade till Flen där de slutade sina dagar efter ett strävsamt liv. David dog 1989 medan Greta fick uppleva sin 90-årsdag, hon slutade sina dagar i november 1995.

Arne Eriksson

Släktforscardagarna 2019 i Borås

För tolfte året i rad besökte jag Släktforscardagarna. I år var Borås kongresscenter platsen för mässan. Lokalerna var trånga och utspridda på tre våningsplan. Det blev snabbt svårt att ta sig fram till de olika utställarna. Jag hoppas att man till nästa år i Skövde väljer lokaler som har bättre möjligheter. Nog om detta.

Invigningen, i den mycket förnämliga kongresshallen, var en av de trevligaste jag upplevt. Möjligen kan det bero på att skådespelaren Helge Skoog gjorde ett framträdande. Han är bördig från Borås.

Vad som var årets nyhet är nog lite beroende på vem du är, men jag skulle nog säga att Arkiv Digital's lansering av en betaversion av Släktträdet drog många åhörare. Över en fika kom jag i samtal med ett par från Värmland. Det kom att handla om just AD:s släktträd och att det närmar sig visionen om att skriv in ett namn så får du ut ett släktträd med alla data. Vi var ense om att nöjet med forskningen försvinner. Just den där aha-upplevelse, man får när man hittar det man letar efter försvinner. Nu skall väl AD trots allt ha viss kredit då man tydligt framför att man måste kontrollera källan.

Kungliga biblioteket har till folkbiblioteken gett en möjlighet att nå en databas med digitaliserade tidningar som innehåller mycket mer än den databasen som vi kan nå via nätet. Vad jag kunde se så har inte biblioteken i Eskilstuna och Strängnäs anslutit sig. Det har tidigare bara varit åtkom-

Riksstämman 2019

ligt för universitetsbiblioteken.

Som vanligt ägnade jag mest tid åt att försöka besöka de lokala föreningarnas monstrar. De flesta har vad det verkar gjort samma jobb som vår förening och samlat födda-vigda-döda i ett register. Samtidigt försökte jag få en uppfattning om hur de bedriver sin verksamhet. Forskarcaféer verkar just nu var populära.

Det finns så mycket att se och höra på Släktforscardagarna, jag rekommenderar verkligen en resa dit.

Nästa år genomförs dagarna i Skövde, tre timmar med bil.....?

Christer Ståhl

Tidskrifter som kan ge oss "kött på benen"

Som nybörjare i släktforskning är man väldigt ivrig att hitta morfars och mormors föräldrar och sen deras föräldrar och syskon och så vidare i kyrkböckerna. Vanligtvis kan man

ganska fort komma ner till slutet av 1700-talet. Då har man fått veta vad de heter, när och var de är födda, hur många syskon och barn de hade och var de bodde under årens lopp.

Nu börjar kanske nyfikenheten vakna lite mer

hur de levde, i alla fall var det så för mig.

Var hittar man då en källa som har skrivit om pigor och drängar, småbrukare och annat fattigt folk?

Jag kom fram till att man kan studera hembyggsföreningarnas skrifter med framgång om man har lite tur.

Mina morföräldrar, som flyttade upp som nybyggare till södra Lappland, är dokumenterade i Lomsjöbygdens skrift, mina barns farmors farfar finns omtalad i Gåsinge-Dillnäs hembygdsförenings skrift. Så min uppmaning till er som är nyfikna på mer än det som står i kyrkböckerna är att läs dessa tidskrifter, det är ju inte alltid sanningar som skrivits ner, men det är i alla fall det som man "pratar" om på bygden!!

Lena Sundin Andersson

B

SVERIGE
PORTO BETALT
PORT PAYÉ

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återsändes försändelsen
med nya adressen på baksidan till:
ESSF, Dambergsgatan 1, 633 41 Eskilstuna

HÖSTMÖTE

Lördagen den 26 oktober 2019 kl. 13.00

Plats: Seniorcentrum, Alva Myrdalsgata 3, Eskilstuna

Mötet inleds med ett föredrag:

”Släpp det gamla, glöm det. Tänk på en ljusnande
framtid. Tänk inte på sjukdomen, överlåt det åt mig”

Del av citat av den kända dr Ernst Westerlund.

av Kristian Lundeberg

Efter föredraget fika och därefter startar höstmötet

På dagordningen finns bl.a. följande:

Preliminär budget för 2020

Beslut om medlemsavgift för 2020

Ny lokal Eskilstuna ?

Välkomna
Styrelsen